

İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ 6. ENERJİ YÖNETİMİ VE POLİTİKALARI ÇALIŞTAYI AÇILIŞ KONUŞMASI

Tarih : 11.05.2017
Mekân : İzmir Ekonomi Üniversitesi
Oturum : Açılış Konuşması (Keynote Speech)
Konuşmacı : Aziz Camcı (PETFORM Yönetim Kurulu Başkanı)

Kamu, Özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının değerli yöneticileri,
İzmir Ekonomi Üniv.nin Saygıdeğer akademisyenleri ve akademisyen
adayları,

Sevgili öğrencilerimiz,

Hanımfendiler, beyefendiler;

Şahsım ve PETFORM adına sizleri saygıyla selamlıyorum.

Güzel bir İzmir sabahında sizlerle birlikte olmaktan mutluluk duyuyorum. Zamanının büyük bölümünü İstanbul - Ankara arasında mekik dokuyarak geçiren bizim gibi yöneticiler için İzmir’de bulunmak her zaman bir ayrıcalık. Nasıl ki İzmir’in havası, suyu, güneşi bizlere derin bir nefes alma, ruhumuzu berraklaştırma fırsatı veriyorsa, ümit ediyorum ki, bugün ve yarın yapacağımız verimli tartışmalar fikir dünyamızı ve bilgi seviyemizi geliştirecek, sektörümüzü güçlendirecek.

Kıymetli katılımcılar,

Bugün, küresel enerji piyasaları son derece kapsamlı ve öngörülebilirliği alabildiğince azaltan bir dizi değişimden geçiyor. Geleneksel enerji kaynaklarının tahtı sallanırken, teknolojik gelişmeler sayesinde 10 sene öncesine kadar imkânsız olarak nitelendirilen birçok gelişme günlük rutininizin parçası haline geldi.

Akıllı şebekeler, nesnelerin interneti, elektrikli arabalar, enerjinin depolanabilmesi, siber güvenlik, yatay sondaj tekniğinde kaydedilen ilerlemeler ve buna benzer sayısız teknolojik gelişme küresel enerji görünümünü değiştiriyor.

Son 10 yılda, yenilenebilir alternatif enerji kaynaklarından daha fazla istifade etmeye başladık. Avrupa Birliği başta olmak üzere birçok ülke karbon salınımının azaltılabilmesi için farklı teşvik mekanizmalarını hayata geçirdi. Bu bağlamda, yenilenebilir kaynaklardan üretilen enerji miktarında artış kaydedilirken, elektrik iletim şebekelerinin sağlıklı bir şekilde yönetilebilmesi için termik santrallere yönelik ihtiyacın da arttığına tanık olduk.

Enerji değişimi ve dönüşümü olarak tanımlanan bu süreci insanlığın ilk kez tecrübe etmediği bir gerçek. Ateşi kullanmaya başlamasıyla medeniyetinin kaderini değiştirmeyi başaran insanoğlunun tecrübe ettiği en son enerji dönüşümü yaklaşık 100 yıl sürdü. Zamanın ruhunun ve anlamının değiştiği günümüz dünyasında bu dönüşümün önümüzdeki dönemde çok daha hızlı gerçekleşeceğini söyleyebiliriz.

Güneş ve rüzgar başta olmak üzere yenilenebilir enerji, üretim maliyetlerinin gelişmiş piyasalarda rekabetçi hale gelmesi, hala çok yüksek olmasına rağmen elektrik enerjisini depolama maliyetlerinin son 5 yılda 5 kat azalması, kaya gazı üretim maliyetlerinin son 5 yılda yarı yarıya düşmesi çarpıcı örnekler olarak öne çıkıyor.

Şüphesiz bu değişim, enerji emtiaları arasında güçlü bir fiyat rekabetini de beraberinde getiriyor. Sadece petrol fiyatlarına ve birkaç majör oyuncuya bakılarak arz, talep ve fiyat tahminleri yapılan bir dönemden, kömürün, doğal gazın, yenilenebilir enerji maliyetlerinin, yükselen piyasaların, değişen demografik yapının, küresel ekonominin ağırlık merkezlerinde yaşanan kaymaların ve buna benzer sayısız parametrenin göz önünde bulundurularak fiyat ve tüketim tahminlerinin yapıldığı yeni bir dönemdeyiz.

Saygıdeğer katılımcılar;

Bu dönüşüm ve rekabet sürecinin içerisinde, doğal gazın ayrı bir yeri ve önemi olduğuna inanıyorum. İnsan ihtiyaçlarına bağlı olarak ekonomik üretim ve enerji kaynaklarımızın kullanımında yaşanan değişim, iklim değişikliğine ilişkin sorunları da beraberinde getiriyor. Medeniyetimizin çözüme kavuşturmak durumunda olduğu en büyük sorunlar içerisinde

bugün, küresel ısınma da yer alıyor. 2015 yılında Paris'te gerçekleştirilen, kısaca COP 21 olarak anılan iklim zirvesinde, ülkemizin de yer aldığı 195 ülke, karbon salınımlarını azaltarak iklim değişikliği ile mücadele etme taahhüdünde bulundu.

Alınan bu karar, yenilenebilir enerji ve doğal gazın işbirliği olarak özetlenebilecek yeni bir dengenin oluşmasını sağladı. Bu değişimi geçtiğimiz yıl Batı Avrupa ülkelerinde açıkça gözlemledik. İngiltere'nin elektrik üretiminde doğal gazın payı geçtiğimiz yıl %50 seviyesinde gerçekleşti. (Hatta yaklaşık 135 yıllık bir geçmişi olan sanayi devriminden bu yana, İngiltere'nin ilk kez Nisan ayında enerji ihtiyaçlarını kömür olmadan 24 saat boyunca karşıladığını da not etmek isterim). 2016 yılında Avrupa Birliği'nin doğal gaz tüketimi, son 6 yılda yaşanan kesintisiz düşüşten sonra geçtiğimiz yıl ilk kez %5 artış gösterdi. Şüphesiz, doğal gazın esnek, uygun maliyetlerle karşılanabilir ve güvenilir bir yakıt olması bu dönüşümde önemli bir husus.

Saygıdeğer katılımcılar;

2016 yılında dünyada 3.6 trilyon metreküp doğal gaz tüketildi. Uluslararası Enerji Ajansı verilerine göre 2040 yılına kadar mevcut doğal gaz talebi ikiye katlanmış, küresel LNG ticareti de 1 trilyon metreküpü aşmış olacak. OECD ülkelerinin bu artıştaki payı son derece sınırlı kalacakken, Çin ve Hindistan'ın başını çektiği Asya-Pasifik ülkeleri talebin en büyük itici gücü olacaklar.

Peki, talebi bu kadar güçlü olarak etkileyebilecek küresel gelişmeler yaşanırken, arz tarafında ne durumdayız; gelin birlikte inceleyelim.

Bu talep artışının büyük oranda Rusya ve ABD üretimiyle, Çin'in kendi kaya gazı kaynaklarını daha hızlı bir şekilde devreye almasıyla karşılanacağı tahmin ediliyor. Çin'in gelecekte, hem en büyük tüketici hem de en büyük üreticilerden biri olması bekleniyor. Çin ve ABD'nin yanı sıra, Orta Doğu ve Rusya'nın da diğer iki büyük üretici olarak sistemde yerini koruyacağı düşünülüyor.

Bu 4 bölgenin aynı zamanda en büyük tüketici olması, Türkiye'nin de dâhil olduğu Avrupa piyasasının ise düşen üretimi ile en büyük talep piyasalarından biri olacağını ve dolayısıyla gaz arzının bu bölgeye yönelik gelişeceğini öngörmek zor olmasa gerek.

Bu çerçevede, son yıllarda birçok yeni üreticinin piyasaya girdiğini ve Pazar arayışı içerisinde olduklarını hep birlikte gözlemliyoruz. Avustralya ve ABD'nin 2016 yılında LNG ihracatçısı olarak sisteme girmesi uzak doğudaki fiyatların gevşeyerek Batı piyasalarına yakınsamasına neden oldu.

Küresel ölçekte ise satıcı piyasasından, alıcı piyasasına yönelik bir geçiş var. ABD'nin de üretici olarak piyasaya girmesiyle LNG ve boru gazı arasında oluşmaya başlayan fiyat rekabeti ticaretin de doğasını değiştiriyor. Özellikle, petrole endeksli, doğası gereği rekabeti kısıtlayan uzun dönemli sözleşmelerin yerini kısa dönemli, TTF, NBP gibi likit doğal gaz hublarında oluşan fiyatlara endeksli kısa dönemli sözleşmelere bıraktığını görüyoruz. Satıcılar tarafından alıcılara daha esnek sözleşmeler önerilirken, Gazprom'un Doğu Avrupa piyasalarına yönelik Avrupa Komisyonuna gönderdiği taahhütlerde olduğu gibi, ticaretin metodolojisini değiştirecek şekilde piyasa bazlı mekanizmaların güçlendiği bir sürece doğru ilerliyoruz.

Hem mevcut ticari konjonktürün etkisi, hem de Batı Avrupa piyasalarındaki başarısı ve arz güvenliğine katkısı sebebiyle, ülkemiz de dahil olmak üzere bir çok ülke doğal gaz ticaret merkezi yani "HUB" olma yönünde politikalar geliştiriyor. (Bu konuyu benden sonraki panelde Petform Yönetim Kurulu üyemiz Rıdvan beyden büyük bir keyifle dinleyeceğiz)

Kıymetli Katılımcılar;

Gelişmiş Avrupa doğalgaz borsalarının derinlik kazanması 15 yıllık yoğun bir çalışma temposu neticesinde gerçekleşti. Bu süreç birbirini etkileyen pek çok ticari ve politik hususları içerdiğinden iki önemli zihinsel kabulü gerektiriyor.

İlk olarak, politika yapıcıların ve düzenleyici kuruluşların, ülkenin bir doğal gaz ticaret merkezi haline gelebilmesine ilişkin iradelerini net bir şekilde ortaya koymaları ve bu irade ile uyumlu strateji ve politikaları hayata tavizsiz bir şekilde geçirmeleri gerekiyor. Bu yaklaşım yatırımların yapılması için olmazsa olmaz olan “piyasaya güven”in tesis edilmesinde elzem bir nokta. Zira güvenin olmadığı bir piyasa kurgusuna, özel sektörün yatırım yapmasını beklemek gerçekçi olmayacaktır.

İkinci olarak, çok tedarikçili ve rekabetçi bir piyasanın oluşmasını hedefleyerek, doğal gazın fiyatının piyasa tarafından arz ve talebe göre belirlenmesini kabul etmek gerekiyor. Kesin olan şey şu ki, rekabetin tesis edilmediği, tüm oyuncuların eşit olmadığı bir piyasa kurgusunda doğal gaz ticaret merkezi kurma hedefine ulaşmak mümkün olmayacak, özel sektör ve yabancı yatırımcı ilgisi her zaman kısıtlı kalacaktır.

Doğu Akdeniz ve Güney Doğu Avrupa’yı içine alacak bölgede doğal gaz ticareti için referans fiyat oluşturacak yeni bir ticaret merkezinin kurulması son 5 yıldır Avrupa Birliği içerisinde yoğun bir şekilde tartışılıyor.

Eğer ev ödevlerimizi zamanında ve eksiksiz bir şekilde tamamlayabilirsek, Türkiye bu süreçte önemli, belki de en güçlü aday olarak öne çıkabilir. Fakat iç piyasamızı düzenleme konusunda yeterince hızlı hareket edemezsek ciddi bir fırsatı kaçırmaya riskiyle karşı karşıya kalacağız. PETFORM olarak bölgede bir doğalgaz ticaret merkezi kurulması fikrinin gündeme gelmesi durumunda bunun Türkiye üzerinde olması gerektiğini düşünüyoruz. Doğu Akdeniz, Güney Doğu Avrupa ve Balkanları içine alacak şekilde şekillenecek bir doğal gaz ticaretinin Türkiye üzerinden geliştirilmesi bizim için büyük ekonomik ve politik fırsatları beraberinde getirecek.

Ülkemizin geçtiğimiz yıl 46 milyar metreküpün biraz üzerinde doğal gaz tükettiği gerçeğinden hareketle, Doğu Akdeniz, Güneydoğu ve Orta Avrupa’da bu büyüklüğe sahip bir piyasa bulunmadığı ve büyük doğalgaz kaynaklarına komşu ülke olduğumuz dikkate alındığında, piyasa büyüklüğü açısından Türkiye’nin bölgesinde rakipsiz olduğunu söyleyebiliriz.

Peki, sadece piyasa büyüklüğü bu iş için yeterli mi? Tabii ki değil..... Şu hususu özellikle bir kez daha ifade etmemizde fayda var; piyasaının serbestleştirilmesi yönündeki politikaların uygulanmasını ihmal ederek uzun zamandır ihtiyaç duyulan yapısal reformları gerçekleştiremez isek, sahip olduğumuz bu yüksek potansiyeli somut faydalara dönüştürmemiz mümkün olamayacaktır. Enerjinin önemli bir platform olduğunu ve herhangi bir ürünün ticaretinden farklı değerlendirilmesi gerektiğini, uluslararası ilişkileri etkileyebilecek sonuçları olduğunu, Türkiye'nin bölgesinde önemli bir rol oynayacak potansiyele sahip olduğunu, ülkemizi bölgesel bir pazar olarak kuramazsak büyük bir fırsatın kaçacağını söylemek hepimizin ortak sorumluluğu.

Bu sorumluluğun verdiği bilinçle, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu başta olmak üzere, ETKB, EPİAŞ, BOTAŞ, ve diğer paydaşlar ile, ülkemizin bir doğal gaz ticaret merkezi haline gelmesine katkı sağlayacağına inandığımız, EPİAŞ bünyesinde "Sürekli Doğal Gaz Ticaret Platformu"nun kurulmasına yönelik çalışmalara aralıksız devam ediyoruz. İlgili platform üzerinden doğal gaz ticaretinin gerçekleştirilmesi, piyasaımızın gelişimi adına 2 temel faydayı beraberinde getirecek.

Birincisi, daha fazla veri yayımlanma imkanı başta olmak üzere piyasaımızın şeffaflaşma süreci hızlanacak. Asimetrik bilgi seviyesi azaldıkça, piyasaya yönelik yatırımcı ilgisi artacak. Bu durum arz güvenliği ve fiyat istikrarını olumlu yönde etkileyerek piyasaının öngörülebilirliğini artıracak. İkinci fayda ise, bu platform üzerinden yapılacak ticaret, Türkiye'nin doğal gaz ticaret merkezi olma stratejisi çerçevesinde atacağı ilk ve güçlü bir adım olarak karşımıza çıkacak. Tezgahüstü piyasaların da, EPİAŞ'ı bu süreçte takip edeceğini söyleyebiliriz. Yeni yatırımların devreye girmesiyle, hem fiziki dengenin geçtiğimiz yıllarda yaşanan sorunlar oluşmadan sağlanacağını, hem de geçiş döneminin öngörülebilir şekilde yönetilebileceğine inanıyorum.

Konut tüketimindeki artışlar, mevsimsel dengesizlikler ve gaz santrallerinin talebindeki dalgalanmalar daha esnek bir iletim sistemi ve daha esnek ticari kontratlara ihtiyaç duyulacağı yeni bir piyasa kurgusunun kaçınılmaz olduğunu ortaya koyuyor.

Bu aşamada, Türkiye’de bir doğal gaz ticaret merkezi kurulması süreci ile ilgili önemli bir konuyu daha vurgulamak istiyorum. Bu süreçte önemli bir husus da Türkiye’nin uzun dönemli doğalgaz kontratlarından 6 tanesinin 2021-2026 yılları arasında sona erecek olması. Bu kontratların toplam miktarı, 42 bcm ile neredeyse ulusal tüketimimize yaklaşıyor. Bu tablo, bize çok net ve açık olarak Türkiye’de kurulacak bir doğal gaz ticaret merkezi için doğru zamanın **“hemen şimdi”** olduğunu gösteriyor.

Bu zamanlamaya dikkat edilerek, az önce bahsettiğim faydaların hedeflendiği bir strateji ile birincil ve ikincil mevzuatta yapılacak değişiklikler ve somut hedefler, özel sektör oyuncularını tarafından görüldükçe neler olacak? Cevap çok açık... Yatırım ortamının iyileşmesiyle birlikte, yatırım ve risk iştahı da artacak.

Bu süreçte dikkat etmemiz gereken en önemli husus, devlet garantileri yoluyla yatırımların gerçekleştirilmesini sağlama yolunu tercih etmek yerine, piyasanın ve sistemin işleminin tesis edilerek, çalışan bir piyasada basiretli tüccarların sorumluluk almasını sağlamak olmalıdır.

Saygıdeğer katılımcılar;

Gerek ülkemizin, gerekse dünyada doğal gazın arz, talep ve fiyat dinamiklerinin değiştiği bir dünyada, özgür düşünceyi, yaratıcılığı, akıllı ve bu bağlamda piyasa mekanizmalarını güçlendiren ülkelerin de güçlendiğini, küresel ekonomide söz sahibi olduğunu, bunun tersini benimseyenlerin ise güç kaybettiğini ve gerilediğini görüyoruz. Sınırların enerji kaynaklarına göre çizildiği bir coğrafyada akıllı stratejiler geliştirmek durumundayız.

Doğal gaz piyasamızın ülkemizin ekonomik görünümünü değiştirme potansiyelinin verdiği güçle, ülkemizin doğal gaz ticaret merkezi olması için atacağımız adımlar, 2040'lı yıllarda oluşacak küresel piyasa kurgusuna da ülkemizi şimdiden hazırlamış olacak.

Sözlerimi tamamlarken, Enerji Yönetimi ve Politikaları Çalıştayının altıncısını düzenleyerek bizleri bir araya getiren İzmir Ekonomi Üniversitesine teşekkür ediyorum. Özellikle, bu etkinliğin kusursuz bir şekilde gerçekleşmesi için gece gündüz demeden yoğun bir çalışma yürüten **“Sürdürülebilir Enerji Ana Bilim Dalı Başkanı Doç.Dr. Mehmet Efe Biresseliođlu”** ve **“Enerji IQ Genel Müdürü Sn. Emre Ertürk'e”** şükranlarımı sunuyorum.

PETFORM olarak bugüne değin olduğu gibi, bundan sonra da ülkemizin ve enerji piyasamızın gelişimi adına yapıcı katkılarımızı sunmaya devam edeceğimizi bir kez daha vurguluyor, saygılarımı sunuyorum.

Aziz Camcı

PETFORM Yönetim Kurulu Başkanı